

Două puncte de vedere despre reforma economică în România

LEGEA ECHILIBRULUI GENERAL STABIL

Anghel N. Rugină este profesor doctor emerit la Nort-Eastern University Boston S.U.A. și în timpul îndelungatei sale activități a lucrat și și-a adus o contribuție importantă la stabilizarea economică și monetară a mai multor state din Europa și America, inclusiv S.U.A. Este de origine română (născut la Tecuci în 1913), doctoratul cu V. Slăvescu în 1942, specializare la universitățile din Berlin și, ulterior, la Freiburg.

Desigur că în condițiile tranziției economiei românești de la economia supercentralizată la o economie de piață, liberă și bazată pe relațiile naturale între agenții economici participanți, părerile domniei sale privind reforma economică sint demne de toată atenția.

Din bogata sa experiență acumulată, în urma aplicării rezultatelor a numeroase cercetări cu efecte valoroase pentru beneficiari, profesorul Rugină consideră din start esențial pentru prezentul și viitorul imediat al economiei românești două lucruri :

I. — În primul rînd existența unui nou spirit care să anime pe toți factorii de decizie și de conducere din economia românească, spirit subordonat unui singur scop final, privit de pe poziții naționale, indiferent de apartenența politică, etnică, religioasă etc.

În mod cert, se accentuează acest aspect ca primă necesitate pentru a se conștientiza faptul că refacerea economică, stabilitatea, preșupun conjugarea eforturilor tuturor forțelor politice și economice, lăsîndu-i fiecăruia posibilitatea opțiunii pentru calea pe care o va urma. Însă important este ca toate aceste căi, metode, ipoteze, tehnici — subordonate aceluiași scop — să se completeze reciproc și să se amplifice, nu să se neutralizeze !

II. — În al doilea rînd, reconstrucția are nevoie de reforme de structură, care să creeze o altă bază economică. Această ipoteză avansează raportul dintre baza economică pe de o parte și structura și suprastructura societății pe de altă parte, raport care se intercondiționează și ale cărui corespondente în practică, coexistă. Deci, baza economică generează o anume structură economico-socială, umană, dar la rîndul său o mutație structurală, decizională, poate reforma întreg sistemul structural care să ducă la o altă bază economică. Acest lucru se impune rapid și la noi, iar pentru operativitate „trebuie găsită o formă astfel încît deciziile luate de eșalonul I să fie îndeplinite de eșalonul II” și în continuare pînă la baza societății, trebuie asigurată o optimă funcționalitate a sistemului decizional-informațional.

Noua bază economică vizează prioritar noile relații de proprietate, în cadrul cărora vor coexista mai multe forme (de stat, particula-

ră, mixtă ș.a.) de proprietate, forme care vor avea o poziție egală în fața legii. Aceste noi relații de proprietate vor da naștere la noi relații de producție, care vor stimula demarajul forțelor de producție, forțe care sau stagnat, rămânând mult în urmă în ultimii ani.

Pornind de la aceste două lucruri, profesorul Anghel Rugină este optimist și încrezător în „miracolul economic românesc”, bazându-se pe calitățile recunoscute ale poporului român (inteligentă, creativitate, tenacitate, putere de muncă), cât și pe experiența altor refaceri și reconstrucții, pornite de la un nivel chiar inferior (Germania, Japonia după al II-lea război mondial).

În urma unor cercetări aprofundate și verificate de practică, dl. profesor a elaborat un model de analiză în economie, care poate fi extins și la sociologie și politologie, pe care îl voi prezenta foarte pe scurt. Se pornește de la ideea că universul economic (și deci și cel social, politic), ca și cel al științelor naturii (spre exemplu, fizica) se compune din două tipuri de elemente, forțe, instituții, valori :

- stabile (de echilibru) ;
- instabile (de dezechilibru),

a căror sinteză dă stabilitatea sau instabilitatea sistemului. Așadar conceptul se bazează pe legea echilibrului general stabil care în condițiile unei componente duale a universului economic poate conține teoretic un număr nelimitat de sisteme economice. S-a alcătuit o tabelă simultană pentru știința economică (socială și politică), cu toate elementele componente ale modelului, care a fost sintetizată pentru lucru în șapte submodele, cuprinzând o întreagă scală a stabilității (echilibrului) de la echilibrul perfect (Modelul I), la dezechilibrul total (M 7). Cele 7 submodele sînt identificate cu ajutorul unor parametri specifici pe domenii (economic, social, politic), dintre care pentru modelul economic sînt folosiți următorii :

- Co — concurență pură, liberă ;
- Mo — monopol pur ;
- Nu — circulația numerarului ;
- anti-Nu — antinumerar (monedă de hîrtie și credit bancar monetizat).

— $R_1, R_2, R_3, \dots, R_7$ — cadrul muncii instituțional și legal, corespunzător fiecărui model.

Profesorul plasează situația economică a României în prezent conform modelului său, la gradul șase de instabilitate. ($M_6 : Eco - Co 5\%_d + Mo 95\%_d + Nu 5\%_o + anti-Nu 95\%_o + R_6$). Chiar dacă nu este cea mai bună diagnoză, reținem ceea ce ar trebui să cuprindă reforma :

(a) Reforma monetară

Datele problemei se prezintă astfel :

- inflația imensă și extinsă ;
- distribuirea inechitabilă a venitului național, atît pe piața statului, cît și proliferarea pieței negre, a speculei ;
- deprecierea leului, atît ca valoare intrinsecă, cît și față de alte monede ;
- existența unui surplus de bani la populație, a banilor nenece-sari, fără nici o acoperire reală (și datorită celor care au ieșit din sfera populației ocupate).

În concluzie, cauza majoră a crizei monetare, la care s-a ajuns prin liberalizarea comerțului individual peste hotare, este mutația unor importante fonduri bănești din sfera producției în cea a circulației mărfurilor, o sferă care nu creează valoare, ci doar o potențează, o realizează (transformă produsul finit în marfă), mutație care, coroborată cu poziția fragilă a leului în exterior, față de celelalte monede, mai ales cele liber convertibile (dolari, mărci), au afectat serios bugetele individuale ale oamenilor și în speță costul vieții, al traiului.

Consecințe :

- bani mai puțini la o mare parte din populație ;
- forță de muncă mai puțină, dar mai scumpă ;
- timp de lucru mai mic ;
- tensiuni, convulsii sociale, greve.

Toate acestea au condus la o producție mai mică, din care o cantitate apreciabilă a fost „exportată” individual, care a constat frecvent în ieșirea mărfurilor din țară fără nici o plată (furturile de milioane), „contrapartide” reprezentând mărfuri de import la prețuri individuale mai mari de 3—4 ori decât cele reale, dat fiind raportul (leu—valute) și (cererea-oferta) din târguri, conșințații etc.

Concret, profesorul Rugină propune stăvilirea și curățirea monedei de hirtie (paper money) și a creditului monetizat de stat (monetized state credit), care împiedică reforma, spunând că statul nu trebuie să mai manipuleze moneda. Acordă o deosebită importanță monedei, identificînd-o cu „sîngele și inima în corpul omului”, dezvoltînd ideea că este singura care pătrunde pînă la ultima celulă a societății, pînă la ultimul individ.

În continuare spune că moneda trebuie să fie acoperită 100% și să fie convertibilă, orice decalaj între moneda emisă și cea reală periclitînd stabilitatea monetară și implicit pe cea economică. Pentru reducerea inflației crescînde, a masei montare aflate în circulație propune un leu „mai greu”, egal cu un multiplu de 10 sau chiar 20 lei, măsură care ar trebui luată brusc și urgent, într-o singură zi. Dar această măsură ca să aibă efectul scontat trebuie însoțită și de alte măsuri luate simultan, deoarece sînt interdependente, toate în contextul unui pachet omogen de reforme care să penetreze dintr-o dată. Între acestea s-ar număra — după profesorul Rugină —

b. o lege bancară, care printre altele (autonomie, independență financiară, monetară, capital privat, mixt) să atragă economiile populației prin dobînzii avantajoase, pe care să le reconvertească în scopuri productive ;

c. o lege de justiție economică și socială, în virtutea căreia toate întreprinderile de stat și particulare să calculeze și să practice prețuri reale de echilibru, în baza salariului inclus în preț = rente, reconsiderarea celorlalte pîrghii financiar-monetare : dobînda și impozitul, impozit care trebuie să devină baza venitului real al statului, folosit cu un procent de 20—25%, după particularități.

Impozitul/venit și alte taxe asemănătoare ar trebui să dispară ; de asemenea tot în baza acestei legi, comerțul trebuie să devină liber.

Un alt punct de referință ar fi *bursele monetare*, burse care este de dorit să funcționeze numai pe bază de tranzacții reale, evitîndu-se

speculația prin preț efectuată în prezent pe piața neagră, cît și de către numeroși întreprinzători particulari, în condițiile penuriei de mărfuri.

De bună seamă că pentru reușita reformei monetare propusă de dl. profesor Rugină, pentru aprecierea leului în mod real și relativ pe piața valutar-financiară internațională este nevoie de o masivă acoperire în produse de înaltă calitate și competitivitate, care să-l susțină. Profesorul este adeptul-unui leu de argint convertibil pe piețele străine, ipoteză care probabil că ar avea efecte pozitive imediate, însă această măsură reclamă și riscuri noi, inclusiv folosirea metalului ca atare.

Personal am rezerve vis-à-vis de această idee, fiind de acord însă că pe calea *restructurării bazei economice* vor fi create condițiile unor rezultate scontate ale reformei monetare care se impune.

Totodată, prof. A. Rugină susține un raport optim al veniturilor administrației : (60%_o — guvern, 40%_o — local). Apropo de distribuirea veniturilor, consideră că 30%_o sau chiar 50%_o din veniturile în valută încasate de către întreprinzători, să rămână la dispoziția lor, este prea puțin, acest lucru demobilizîndu-i și menținîndu-i în prea mare dependență față de stat, căruia îi revine restul.

Desigur că toate aceste procente și cifre propuse sau respinse sînt discutabile și abordabile în continuare, cum spre exemplu în acest ultim caz al fondurilor în valută, problema trebuie privită mai în profunzime sub raportul necesităților și al disponibilităților, al valorii și sortimentelor exporturilor și importurilor, al fiecăruia în parte, al asigurării cu materii prime, piese de schimb, subansamble și al finalității lor, astfel încît să se asigure și aici o distribuire reală și echitabilă a fondurilor valutare între întreprinderile de stat și particulare, guvern, bănci, diverse societăți etc.

Referitor la *reforma agrară*, domnul profesor promovează ideea atribuirii unor loturi substanțiale țăranilor (2—4 ha), considerînd important ca țăranimea să devină producătoare independentă ; o condiție pentru bunul mers al gospodăriilor individuale din agricultură îl reprezintă accesul acestora la lucrările efectuate de către S.M.A.-uri, într-o primă fază, urmînd ca apoi acestea să se consolideze, deținînd propriile mijloace de lucru necesare. Considerăm că reforma agrară este mult mai complexă.

Un aspect ce nu trebuie neglijat se referă la prețurile practicate pe piața țărănească, care în condițiile reducerii apreciabile a suprafețelor de teren și deci a producției sectorului de stat și cooperatist din agricultură, pe de-o parte, a menținerii nivelului general al salariilor și veniturilor majorității populației pe de altă parte, afectează serios bugetele populației. Se impun aici măsuri temporare din partea statului, de protecție și justiție socială, adaptate condițiilor conjuncturale, măsuri prin care statul să poată interveni direct pe piață prin stabilirea unor prețuri maxime în desfacerele către populație, calculate riguros, flexibil, satisfăcător atît pentru producători, cît și pentru consumatori, în mod temporar pînă la calcularea de prețuri reale de către toți producătorii (indiferent de forma de proprietate), și realizarea lor la piață pe baza concurenței și a legii cererii și ofertei.

Revenind la profesorul A. Rugină și reamintind direcțiile sale puse în dezbateri pentru reforma economiei românești — reforma monetară și descentralizarea — conform planului său, a prognozat perioada de tranziție a României la economia de piață pe 3 ani (perioadă care i se pare lungă și nouă poate prea scurtă!), susținând că într-un singur an efectele pozitive nu vor întârzia să apară, vizînd în principal aspecte ale nivelului de trai al populației, care se va ameliora vizibil (aprovizionarea cu bunuri de consum) și ale calității vieții în general.

OVIDIU DÎMBEAN